

ХУЛОСАИ КОМИССИЯИ ЭКСПЕРТИИ

шурои диссертасиони 6D. КОА-096 назди Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон (АИКТ) ба диссертасияи Раҳматов Сулаймон Ҳасанович дар мавзӯи «Хусусиятҳои агробиологӣ ва селексионии навъҳои хурмои шарқӣ дар шароити водиҳои Ҳисору Вахш» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.05. - Селексия ва тухмпарварии растаниҳои кишоварзӣ

Кори диссертасиони Раҳматов Сулаймон Ҳасанович дар мавзӯи «Хусусиятҳои агробиологӣ ва селексионии навъҳои хурмои шарқӣ дар шароити водиҳои Ҳисору Вахш» муҳим ва муҳаббат буда, тадқиқоти илмӣ ба анҷом расида ба ҳисоб меравад. Тадқиқоти илмӣ инчунин аҳамияти соҳавӣ дошта, бо мақсади омӯзиши хусусиятҳои агробиологӣ ва селексионии навъҳои нави хурмои шарқӣ дар шароити водиҳои Ҳисору Вахш, баҳри истифодабарии онҳо дар истеҳсолот ва селексия равона карда шудааст.

Дар бораи мутобиқати мавзӯ, муҳтавои диссертатсия ва автореферат ба ихтисос ва соҳаи илме, ки аз рӯи он ба шуро қабул, баррасӣ ва химояи диссертатсия иҷозат дода шудааст. Дар амал татбиқ намудани ду ҳадафи стратегии мамлакат - таъмини амнияти озуқаворӣ ва саноаткунории босуръати кишвар бе рушди соҳаи кишоварзӣ аз он ҷумла баҳши боғу тоқпарварӣ масъалаи муҳаббат рӯз аст. Сол аз сол талабот ба истеъмоли мева, ки аҳамияти ғизоию дорои хусусияти шифоӣ дорад зиёд шуда истодааст.

Яке аз роҳҳои баланд бардоштани ҳосилнокӣ, ин ба вучуд овардани навъҳои нави серҳосилу ба талаботи бозор ҷавобгӯ ва мукамалгардонии технологияи бунёди боғҳо бо тарзи замонавӣ мебошад. Аҳамияти ғизоию шифоӣ ва иқтисодии хурмои шарқиро, ки як қисмати минтақаҳои боғдорӣ ҷумҳурӣ барои парвариши ин мева мувофиқ аст, ба назар гирифта мавзӯи тадқиқотӣ тахрезӣ карда шудааст.

Дар натиҷаи гузаронидани тадқиқотҳои илмӣ ва омӯзиши аломатҳои агробиологӣ хоҷагидорӣ ва селексионии навъҳои ояндадори хурмои шарқӣ бо мақсади дар истеҳсолот ҷорӣ намудани коллексияи навъҳои хурмои шарқӣ аз нав барқарор карда шуд.

Дар натиҷаи омӯзиши маҷмӯи хусусиятҳои агробиологӣ хоҷагӣ, ба сармо тобоварӣ, сифати мева, нигоҳдорӣ, интиқол додан ва хушкунидан дар минтақаҳои водигӣ Ҷумҳурӣ, алалҳусус водиҳои Ҳисору Вахш дар баландҳои аз сатҳи баҳр аз 350 то 1300 м, бори нахуст омӯзиши 15 навъу намунаҳо гузаронида шуда, дар натиҷа аз байни онҳо 3- навъи дорои

хусусиятҳои хоси хоҷагию-биологӣ дошта, аз он ҷумла 1 навъ барои истеҳсоли хушкмева интихоб карда, ба Комиссияи давлатии озмоишии навъҳои зироатҳои кишоварзӣ ва муҳофизати навъи Вазорати Кишоварзӣ супорида шуд.

Ҷамъбасти натиҷаҳои тадқиқот ва нашри мақолаҳо аз ҷониби муаллиф дар якҷоягӣ бо роҳбари илмӣ анҷом дода шуда, инчунин таҳияи умумии диссертатсия ва автореферати он аслияти матни диссертатсияро инъикос мекунад. Иштироки бевоситаи муаллиф ҷиҳати ба даст овардани натиҷаҳои илми 86,3% баробар мебошад.

Мутобиқати мухтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 06.01.05.- Селексия ва тухмипарварии растаниҳои кишоварзӣ, ба самтҳои афзалиятноки илм дар ҷумҳурӣ.

Мавзӯ ва мазмуни кори диссертатсионии Раҳматов Сулаймон Ҳасанович ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси 06.01.05-Селексия ва тухмипарварии растаниҳои кишоварзӣ, ки дар асоси феҳристи ихтисосҳое, ки аз рӯйи онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дараҷаи илмӣ дода мешавад ва бо қарори раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27.10.2022 фармоиши №237/шд, ҳуқуқи қабули диссертатсияҳоро барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқат мекунад.

Банди 1, қисми 2. Ба вучуд овардани маводҳои нави ибтидоӣ барои селексия, такмилдиҳии усул, тарзҳои мавҷудбуда дар қорҳои селексионӣ ва тухмипарварӣ.

Банди 2. Барои селексия муҳайё намудани намудҳои растаниҳо бо аломат наф ва хусусиятҳои пурқимати хоҷагӣ бо ёрии омӯзиши усулҳои гуногун ва асосноккунии навъҳои наф ва гибридҳо, қорқарди усулҳои наф, такмилдиҳии усул, тарзҳои мавҷудбуда дар қорҳои селексионӣ ва тухмипарварӣ.

Банди 3. Захираҳои растанӣ ҳамчун маводи ибтидоӣ барои селексия

Банди 4. Методика, усул, тартиби равишҳои селексионӣ, тухмипарварӣ, (пайвандкунӣ, тарзҳои интихоби селексионӣ ва тухмипарварӣ, баҳодиҳӣ ва сақаткунӣ).

Банди 5. Усул ва тарзҳои ошқор қардани хусусиятҳои пурқимати хоҷагии маводҳои селексионӣ ва тухмӣ (кӯчатҳо). Қорқарди шартҳои минтақабандии навъҳо (гибридҳо) ва ҷобачогузори минтақавии тухмиҳои зироатҳо ва хоҷагиҳои тухмипарварӣ, агротехникаи маводҳои селексионии киштшаванда бо назардошти хусусиятҳои минтақавии экологӣ-ҷуғрофӣ.

Мавзуи диссертатсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба самтҳои афзалиятноки тадқиқотӣ – илмӣ алоқамандии зич дошта, бо як қатор барномаҳои давлатӣ аз ҷумла:

1 Барномаи рушди соҳаи боғу тоқпарварӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2020, №424 аз 3 июли соли 2014.

2. Барномаи давлатии рушди Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020, № 483 аз 20.10.2016.

3. Мувофиқи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 27-уми марти соли 2018, №165, дар бораи ворид намудани тағйирот ба Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №793, аз 30-юми декабри соли 2015 оид ба “Барномаи навбатии рушди соҳаи боғу тоқпарварӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, барои солҳои 2016-2020”.

Инчунин тадқиқотҳо мутобиқ ба лоиҳаҳои фармоишии корҳои илмӣ- тадқиқотии шӯбаи мевапарварӣ ва бутамевагиҳо барои солҳои 2016-2020 дар мавзуи “Офаридани навҳои ба шароити экологӣ устувори дарахтони мевадиханда, чормағзиҳо, ситрусҳои бутамевагиҳо, тақмилдиҳии технологияи парвариши ниҳол ва бунёди боғҳои интенсифӣ“, РҚД 0116 ТҶ00625 иҷро гардидааст.

Оид ба муқаммал инъикос ёфтани муҳтавои қори диссертатсионӣ дар таълифоти нашршудаи довталаб. Натиҷаҳои тадқиқот дар 13 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 8 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 4 мақола дар маводҳои конференсияҳои ҷумҳуриявии илмиву назарявии АИКТ ва 1 мақола дар конференсияи байналмилалӣ ба чоп расидаанд, ки мазмуну мундариҷа ва муҳтавои асосии тадқиқоти мазкурро дар бар мегиранд.

Дар бораи иҷрои талаботи нисбат ба нашри натиҷаҳои асосии диссертатсия. Тибқи талаботи банди -35- и “Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илм дар соҳаи илми табиӣ, риёзӣ, тиббӣ, кишоварзӣ ва техникаӣ 2 мақола ва на кам аз 2 маъруза дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ, минтақавӣ ва ё байналмилалӣ аст, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ Раҳматов Сулаймон Ҳасанович 13 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 8 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 4 мақола дар маводҳои конференсияҳои ҷумҳуриявии илмиву назарявии АИКТ ва 1 мақола дар конференсияи байналмилалӣ ба чоп расидаанд, ки ин ба талабот нисбат ба нашри натиҷаҳои асосии диссертатсия мувофиқ аст.

Этимоднокии натиҷаҳои тадқиқи диссертатсионӣ. Натиҷаҳои корҳои илмӣ тадқиқотӣ дар шароити озмоишгоҳ ва саҳрои тибқи методикаи дар боғдори қабулшуда «Барнома ва усулҳои омӯзиши навъҳои дарахтони мевадиханда, буттамевагиҳо ва чормағзиҳо», Мичуренск 1973, Орёл 1999 гузаронида, хассосияти экологии навъу дурагаҳо аз рӯи модели пешниҳод кардаи И.А. Драгавцева [1990] ва таркиби химиявии мева дар шароити лаборатории –моддаҳои хӯшк, пектин ва дигарҳо мувофиқи методикаҳои дар китоби В. А. Ермаков, [1987] «Усулҳои тадқиқоти биохимиявии растаниҳо» овардашуда муайн карда шудааст.

Асоснокии омории натиҷаҳои тадқиқот аз рӯи таҳлили дисперсионӣ тибқи “Усулҳои гузаронида таҷрибаҳои саҳроӣ”, Б. А. Доспехов [1985] ва барномаи компютерӣ Microsoft 2010 санҷида шудааст.

Вобаста ба масъалаи қабул кардан ё накардани диссертатсия ба шуро.

Кори диссертатсияи Раҳматов Сулаймон Ҳасанович дар мавзӯи «Хусусиятҳои агробиологӣ ва селексионии навъҳои хурмои шарқӣ дар шароити водиҳои Ҳисору Вахш» дар асоси талаботҳои Низомномаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиб дода шудааст.

Ташҳиси аввалияи диссертатсия дар шӯъбаи мевапарварӣ ва буттамевагиҳои Институти боғу тоқпарварӣ ва сабзавоткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон гузаронида шуда, натиҷаи он дар ҷаласаи Шурои олимони муҳокима гардидааст (протоколи №7 аз 13.06.2025). Дар ҳулосаи мазкур кори диссертатсионӣ мусбат арзёби гардида, баҳои объективӣ дода шудааст.

Кори диссертатсионӣ дар ҳаҷми 161 саҳифаи компютерӣ дарҷ гардида, аз муқаддима, 5 боб, ҳулоса, тавсия ба истифодаи амалии натиҷаҳо, замима ва рӯйхати адабиётҳои истифодагардида иборат аст. Кор бо 29 ҷадвал, 21 расм ва 10 диаграмма ороиш дода шудааст. Рӯйхати адабиёти истифодагардида 195 аз ҷумла 19 адабиёти хориҷиро дар бар мегирад. Кори диссертатсионӣ аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорой пайдарҳамӣ ва натиҷаи нави илмӣ ба талабот ҷавобгӯ мебошад.

Комиссияи экспертӣ диссертатсияи Раҳматов Сулаймон Ҳасановичро дар мавзӯи «Хусусиятҳои агробиологӣ ва селексионии навъҳои хурмои шарқӣ дар шароити водиҳои Ҳисору Вахш» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.05.- Селексия ва тухмипарварии растаниҳои кишоварзӣ баррасӣ намуда, дар асоси банди 60 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ»

ҚАРОРҚАРД:

1. Диссертатсияи Раҳматов Сулаймон Ҳасанович дар мавзуи «Хусусиятҳои агробиологӣ ва селекционии навъҳои хурмои шарқӣ дар шароити водиҳои Ҳисору Вахш» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯйи ихтисоси 06.01.05.- Селексия ва тухмипарварии растаниҳои кишоварзӣ ба ҳимоя қабул карда шавад.

2. Комиссияи экспертии шурои диссертатсионӣ муҳаққикони зеринро, ки корҳои илмӣ тадқиқотиашон ба ихтисоси 06.01.05 - Селексия ва тухмипарварии растаниҳои кишоварзӣ мувофиқат дорад, ба ҳайси муқарризи расмӣ пешниҳод менамояд:

Бобозода Илҳомҷон Абдушукур-доктори илмҳои биологӣ, мудири кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ;

Шомамадова Зубайда Дустмамадовна- номзади илмҳои кишоварзӣ, дотсенти кафедраи фанҳои гуманитарӣ ва табиӣ-риёзии Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон.

3. **Ба сифати муассисаи пешбар** факултети биологияи Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи Моёншо Назаршоев тавсия дода мешавад.

4. Барои ҷойгир намудани эълон оид ба ҳимояи диссертатсия дар сомонаи Академияи илмҳои кишоварзӣ Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон розигӣ дода шавад.

5. Барои чопи автореферат бо ҳукуқи дастнавис (100 адад) ва ирсол гардидани он ба суроғаҳои таъиншуда иҷозат дода шавад.

6. Санаи ҳимоя “ 03 ” марти соли 2026, соати ___ муқаррар карда шавад.

Раиси комиссияи эксперти:

доктори илмҳои биологӣ, профессор

Исмоилов М.И.

Аъзоёни комиссияи эксперти:

доктори илмҳои кишоварзӣ, дотсент

Султонова М.Х.

Номзади илмҳои кишоварзӣ

Мубалиева Ш.М.

“ 25 ” декабр 2025

